

- narodne i međunarodne organizacije;
- muzejska politika i zakonodavstvo;
- teorija akvizicije;
- muzeologija i kulturni identitet;
- muzeološka etika.

Kulturna organizacija:

- uvod u kulturnu povijest;
- filozofija kulture;
- povijest umjetnosti;
- metode znanstvenog rada.

Komunikacija:

- nastava i muzeji;
- oblikovanje didaktičkih izložbi;
- analiza publike;
- studij vrednovanja.

Registracija (teorija i praktični rad):

- metode ručne i automatizirane registracije.

Konzervacija (teorija i praktični rad):

- principi i uvjeti zaštite;
- kontrola svjetla i klimatskih uvjeta;
- materijali i kemija;
- istraživanje i etika.

Design (teorija i praktični rad):

- izložbeni design;
- dvodimenzionalni i trodimenzionalni design;
- tehnike proizvodnje i instalacije.

Mediji (teorija i praktični rad):

- fotografija;
- proizvodnja i priprema audiovizuelnih priredbi prezentacija.

Prijevod s engleskog:

Micheline Popović

ABSTRACT

The Reinwardt Academy and museology

P. van Mensch

The Reinwardt Academy, founded in 1976 in Leiden, in the Netherlands, is a higher vocational training center for museology and applied sciences in the museum field. The major objective of the Academy is to prepare its students for careers in museums and related cultural institutions. With 200 full-time students and some 24 staff, the Academy is probably the largest museum training center in the world. The Academy offers two separate courses: a three year course in museology presented in the Dutch language, and a one-year

postgraduate course for foreign students, taught in English. In addition the Academy organizes short specialist courses in cooperation with the Dutch Museums Association.

The Academy has also taken up the challenge to function as a focal point in the promoting and developing of museological thinking (and acting) in the Netherlands. Adopting new tendencies in museology, the Reinwardt Academy is working with the following definition: »Museology encompasses the complete gamut of theory and practice concerning preservation, research and communication of material evidence of man and his environment«.

The Reinwardt Academy functions as an educational institution, a referral centre, and, through its workshops and laboratories, as a polygon for training in practical disciplines. With such a program, the Academy educates an independent and well-trained museum personnel.

Prilog mogućoj definiciji muzeologije

Tomislav Šola

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Postoji samo jedan stav koji smatram neprihvatljivim a to su mišljenja po kojima djelatnost muzeja ne treba teorijski osnov.

To su riječi iz jednog od priloga posljednjeg broja MuWoP-a (»Museum Working Papers«; prilog J. Beneša, ČSSR). Stavljam ih na početak ovog priloga raspravi o prirodi i stanju muzeologije jer jasno ustanovljuju potrebu za muzeologijom i ujedno pokazuju do koje je mjere muzeologija otvoren problem. Oba zaključka su istinita i imaju dalekosežne posljedice. Ne umanjujući napore uredništva MuWoP-a (nego baš naprotiv), brojani odazivi teoretičara koji su dali svoje priloge smatram ugodnim iznenađenjem. Ta činjenica govori najviše upravo o potrebi konačne definicije muzeologije i ustanovljavanja njenog statusa. No, broj različitih mišljenja koja se mogu svrstati uglavnom u tri kategorije odnosa prema problemu (od negacije postojanja do proglašavanja praktičnim radom i tvrdnje da se radi o nauci) indikativan je i zbog toga što, bez obzira na sadržaj razmišljanja, dalje na znanje da smo od rješenja još daleko. Osim, dakle, neusklađenosti mišljenja (ja bih rekao još i neusklađenog **razmišljanja**) postoji očita činjenica da i među relativno bliskim stavovima ne postoji izrazit zajednički imenitelj kao osnov za stvaranje kom-

paktnog teorijskog sistema. Postoji dakle nesklad i nesrazmjer između spremnog i brojnog odaziva i rezultata tog zajedničkog napora. Nešto je očito krivo i, mislim, nećemo biti daleko od istine, ako ustvrdimo kako ni pretpostavke niti ciljevi sudionika rasprave nisu isti. Ponekad upravo do te mjere da dosta govorimo o različitim stvarima. Kao i nauka vjere nekad, ako dozvolite tako slobodne usporedbe, muzeologija se danas nalazi na stupnju prôroka: izvjesno je tek da će se negdje u budućnosti pojedinačna svjedočanstva i najavljenja amalgamirati u kompaktan sistem koji će biti moguće na isti način naučavati svagdje u svijetu.

Tematsko kanaliziranje rasprave, kako je to učinjeno u dva protekla broja MuWoP-a, dobrodošlo je jer samo po sebi predstavlja upotrebljivu i, treba li reći, potrebnu tezu kojoj je naravno moguće i oponirati. Dosadašnja rasprava pokazuje da se, bez obzira kako usmjereni, autori trude unutar stalno prisutnog središnjeg problema, tj. same definicije. Problem interdisciplinarnosti u smislu dileme da li je muzeologija interdisciplinarna ili nije — mislim i ne postoji, kao što su, uostalom, već i rekli neki autori. Jasno je da mora biti. Razmišljanja nekih autora svela su se stoga na pokušaj lociranja upravo tih relevantnih naučnih disciplina i nauka na čijem se presjecištu može ustanoviti autonomno područje muzeologije. Nisam imao dojam da je ijedan od autora iscrpio listu i točno ustanovio to područje. Možda se ono, da postavimo dvije pretpostavke koje se nameću same od sebe, doista ne može odrediti, a možda to određivanje iz nekog razloga uopće nije potrebno. Možda je jedan od mogućih zaključaka sadašnjeg stanja muzeologije (kako je pokazala rasprava u MuWoP-u) da se sve navedene teme mogu smatrati »prilozima za definiciju muzeologije«. Onima koji su na problematici muzeologije proveli značajno vrijeme i koji, prirodno, žele bar najosnovnije probleme ostaviti iza sebe (jer definicije muzeologije već postoje u enciklopedijama) činit će se takvo vraćanje na početna pitanja i nepotrebno i neozbiljno, a možda čak i nepoštivanje već uložene truda. Upozorio bih da bi to bilo posve krivo zbog barem dva razloga: sadašnja rasprava, kojoj je proklamirani cilj bio ustanoviti muzeologiji pripadajuće mjesto među naučnim disciplinama i naukama, završava uglavnom na konstataciji nepoznavanja samog korpusa muzeologije, dakle na potrebi za definicijom koja će neka mišljenja »legalizirati«, a neka obesnažiti; drugi raz-

log mogli bi naći u tvrdnji da se muzeologija po svojoj prirodi, što uostalom nije samo njen slučaj među novijim znanstvenim disciplinama, opire čvrstoj i trajnoj definiciji.

Kako pak po dobrom običaju logičnog uma ne prihvaćamo odsustvo definicije nečega što želimo upotrebljavati i naučavati, razmišljanje nas može odvesti zaključku koji predviđa postojanje dovoljno široke i sveobuhvatne definicije koja će zadovoljavati određenošću, a neće istovremeno ograničavati. Ali, takva definicija mogla bi nam bitno utjecati i na sama polazišta prošlih pokušaja definiranja.

Ako sam ispravno shvatio prilog gospođe Ilse Jahn u prošlom broju MuWoP-a, tijelo muzeologije danas je fluktuirajući, nezaokružen broj naučnih i praktičnih spoznaja neiskinutih izvan konteksta matičnih nauka i disciplina. U nekoj budućnosti, muzeologija bi, kaže, trebala zadržati te sve odnose, ali tek kao sistem veza i referenci: predstavljat će samostalnu naučnu disciplinu koja će svojim vlastitim razvojem moći pomoći razvoju misli u znanostima od kojih je i sama nekad stvorena. Meni bi bila prihvatljivija tvrdnja da muzeologija ne postoji nego da je razasuta u nedefiniranim količinama i mjestima. Tvrdimo li ovo posljednje, možemo li uopće reći da muzeologija postoji? Možda je prihvatljivije reći da postoji jedan teorijsko-praktični korpus koji nazivamo muzeologijom, ali da doista nemamo egzaktnu definiciju. Nepostojanje definicije ostavlja nam još uvijek otvorenu mogućnost za preimenovanje tog teorijskog korpusa.

Rado se slažem s gospođom Spielbauer, autorom priloga u posljednjem MuWoP-u, koja kaže da bi forsiranje priznavanja muzeologije od strane »akademija« moglo, na duži rok, muzeologiji donijeti samo štetu. I bez priznavanja, muzeologija je već i sad prisutna na sveučilištima u mjeri u kojoj potrebe muzeja nalažu stvaranje novog kadra. Naravno da taj proces još nije završen (prije bih rekao da je netom počeo), ali ga ne treba požurivati izvan imanentnih mogućnosti same muzeologije. Ako je grijeh tvrditi da muzeologija još nije dosegla stupanj nauke, još veći je grijeh svoditi je na zbroj praktičnih znanja, na razinu zdravog razuma i normativizam svakodnevnih muzejskih prakse. Šanse muzeologije i njen značaj znatno su veći nego što pretpostavljaju nekritički afirmatori i kratkovidni negatori. Uspostavljena na prave temelje, muzeologija mora pokazati svoju dalekosežnost i primjenjivost kao »korektivna« disciplina: među ostalim sličnim po-

javama na polju nauke, ona treba ispunjavati potrebu za holističkim i konceptualnim pristupom na svojem specifičnom području.

Na početku, koji ne postoji kao čvrsta točka, bila je misao, ideja. Od nje je nastajao polako muzej formiran u cjelovit radni proces vrlo osobitog karaktera kojem većina zakona ovog svijeta priznaje »da je od posebnog društvenog interesa«. Muzej je postao fenomen koji posjeduje i zahtijeva vlastitu »ideologiju«. Privlačnom snagom, koju posjeduju samo tako snažni fenomeni kakav je suvremeni muzej, težište teorije premjestilo se u domenu muzejske prakse.

Muzejski predmet je osnovna jedinica radnog procesa u muzeju i osnovni parametar koji određuje sav karakter tog rada. On je imanentno interdisciplinaran i obavezno polivalentan. Pa ipak, prosudbom dominirajućih osobina, klasificiran je po ustanovama koje nose imena po toj općoj klasifikaciji, tj. ustanove različitih muzeja stvorene su da bi odgovarale »skolastičkoj« klasifikaciji predmeta. Predmet je tako postao osnov sveg što čini muzej pa je, sljedstveno, odredio i karakter teorije koja se primjenjuje na muzejski radni proces. Otuda nije čudo da neki autori i u samom MuWoP-u zagovaraju postojanje specifičnih muzeologija, jer im se čini da jedna teorija nikako ne može na adekvatan način »služiti« osobitostima tako različitih priroda kao što su kostur Ichtyosaurus i Van Goghova slika. Kao što je uostalom i sama klasifikacija predmeta često nasilna i onemogućuje cjelovitu spoznaju (pogotovo ako govorimo o prezentaciji), tako je proizvod iste greške i pretpostavka o postojanju više muzeologija. Uostalom, time se ugrožava svaka mogućnost njenog postojanja.

Vežanje na predmet unijelo je u područje muzeologije niz doduše vrlo korisnih praktičnih znanja o funkcioniranju muzejskog radnog procesa, te je pod pritiskom miješanja podataka stvorena distinkcija koja razlikuje muzeologiju i muzeografiju, gdje bi potonja preuzimala na sebe primjenu teorije u praksi te samu tehniku i tehnologiju rada. Mnogima se, osobito u praksi, učinilo da je nakon podjele (koja ionako uspostavlja diskutabilnu granicu) i u jednom i drugom odjeljku premalo sadržaja. Potvrda ovom nesporezumu je značajan broj primjera u svijetu gdje se u nazivima studija i institucija miješaju muzeologija i muzeografija, pa uopće nije sigurno da se radi o različitim osnovama i onda kad su upotrebljeni različiti termini. Pokušamo li dokučiti zašto dolazi do »miješanja« pojmova, jedno od tuma-

čenja koje se nameće jest i najjednostavnije: riječ je o jednoj te istoj disciplini koju još uvijek treba smatrati cjelovitom. Nezadovoljstvo ipak ostaje, i to upravo ono isto koje je bilo uzrokom razdvajanja.

Možda je nesporezom i izvor nedoumica upravo vezanost za muzej koja je fatalno započela vezanošću za muzejski predmet. Muzeologija je jedna od rijetkih teorijskih disciplina koja se tako bez ostatka odnosi na fenomen jedne ustanove. Znamo da je u poslijeratnom boomu muzeja i srodnih oblika djelatnosti moguće samo s teškoćama primijeniti ijednu od važećih definicija muzejske ustanove. Muzejska djelatnost nadrasla je okvire koje imamo spremne za nju. Potreban je napor redefinicije jer se pojavljuju parkovi prirode, eko-muzeji, različiti oblici kulturnih centara u kojima je svaka tradicijska klasifikacija (ne nužno i tradicionalna) u ozbiljnim teškoćama. Problem je i tako jednostavne naravi kao što je određenje prirode muzejskog predmeta. Novi oblici prakse neprestano nastaju po logici odgovaranja na potrebe društva i na nove mogućnosti »muzeja« (proširene suvremenom tehnologijom komuniciranja). Ako se teško snalazimo u terminologiji i pokušajima da današnje (i buduće) potrebe i praktične oblike rada muzeja podredimo postojećim nazivima i teorijskom arsenalu, uskoro bi se mogli naći i izolirani na vlastitom području.

Kao što je pojam muzeja danas pretijesan za sve oblike aktivnosti ipak podvedive pod područje istovetnog odnosa prema okolini i društvu, tako je i disciplina muzeologije još nesretnije sputana jer ponavlja to ograničene matične institucije. Do sada smo često našli, izrečeno na ovaj ili onaj način, tvrdnju po kojoj je muzeologija nauka o muzeju. Ako doista uspostavljamo tako čvrstu vezu i lingvistički i smisleno bilo bi logičnije da se upotrebljava naziv muzeografija. Uostalom, makar i tako davno, Nickellius je bio na ispravnom putu. Ono što je on započeo svojim uputama za »ispravno poimanje i korisno tumačenje komora rijetkosti« nazvao je, ne bez razloga, muzeografijom.

Jasno mi je posve da je naziv konvencija i stoga je razlike potrebno ustanovljavati definirajući sadržaj i predmet bavljenja. Svejedno je, dakle, da li će se teorija funkcioniranja muzeja zvati muzeologijom ili muzeografijom, ali je bitno ustanoviti što je to sve što je unutar dogovorene i logične domene takve discipline. Želimo li pak obuhvatiti sve one nove pojave (i one koje će očito stići) koje su teško od-

vojive od fenomenologije muzejskog rada, želimo li integrirati područje čuvanja i zaštite koje se ubrzano širi, — morat ćemo definirati jedan vrlo širok kontekst, jedno ogromno polje rada izvan tradicionalnih ograničenja muzeja, — koje će biti potrebno i moguće doznačiti na brigu jednoj jedinstvenoj naučnoj disciplini. Složimo li se da muzeografija dostatno označava područje teorije i prakse muzejske ustanove, **moгли bismo definiciju muzeologije proširiti do te mjere da uspješno tretira cjelokupnu problematiku zaštite i odnosa prema ukupnom nasljeđu.** Iako, dakle, ne smatram terminologiju bitnom (onog časa kad znamo što pod pojedinim pojmom podrazumijevamo), reči su posve heretički da nam ne bi trebalo biti strano i uvođenje novih pojmova. Zašto takav široki koncept muzeologije, dakle jedne discipline koja nije više »museum centered« (usredotočena na muzej), ne bismo mogli nazvati heritologija (heritology, heritologie itd.). Nauka o nasljeđu (»heritage« je prihvaćen i internacionaliziran termin za ukupnost nasljeđa, — ono što Francuzi zovu »patrimoine«) u samom naslovu i sadržaju imala bi poziv na široko i cjelovito sagledavanje problematike odnosa prema nasljeđu. Područje muzejskog rada i sam radni proces muzeja, ma kako najznačajniji na tom području, ipak su samo dio cjelovitog problema nasljeđa. Muzejska djelatnost ostat će uvijek specifikum koji će zahtijevati posebnu obavještenost i poznavanje muzejske problematike. O tome brigu može voditi, kao ponegdje i dosad, ali bez opterećenja nepreciznosti, — muzeografija. Uvodili, dakle, nove nazive (priznajem da sumnjam u snagu svoje sugestivnosti) ili re-definirali sadržaj, tj. predmet i područje bavljenja, bitno je da ostvarimo trajnu vlastitu prisutnost u mijenjajućem svijetu. Takva, recimo, filozofska muzeologija, tj. nauka o nasljeđu (koja bi mogla imati snažne protagoniste) prilazila bi problematici prirode, civilizacije i kulture s fundamentalnog i univerzalnog gledišta i nastojala im osvijetliti ontičku strukturu. Takva nova »muzeologija« morala bi na ispravan način odrediti odnos prema prošlosti i sadašnjosti imajući u vidu ciljeve u budućnosti. Tradicionalni muzej je bio, uz nužne izuzetke, reprezentativnog karaktera, opterećen idejom prestiža i »faraonskim« kompleksom. Reformirani muzej nastojao je postati memorija društva, utjecati na svijest i podučiti. Muzej budućnosti, kakav već nastaje, nastoji ostvariti tako dinamičan odnos prema sadašnjosti i budućnosti da prošlost gleda kao izvor dragocjene inspiracije

za potpun angažman u svakodnevnicu. Cilj takvog muzeja (ili bolje rečeno takvog stava, jer nije više riječ samo o muzejima, bar ne u klasičnom smislu te riječi) jest stvaranje takvog odnosa čovjeka prema univerzumu koji će biti harmoničan, — odnosno u kojem će se svijest o njemu pretvoriti u savjest. Suvremeni je muzej nastao kao potreba za uspostavljanjem identiteta, a razvoj koji upravo zahvaća muzeje, ali ne samo njih, tek je najava važnosti neslučenih razmjera koju će problem identiteta imati u budućnosti. Odnos prema nasljeđu postaje egzistencijalni problem čovječanstva. Odgovornost naše profesije je ogromna i nezamjenjiva.

Napomena: Ovaj tekst je referat autora održan na godišnjem sastanku Komiteta za muzeologiju ICOM-a /ICOFOM/, 1982., Pariz, u okviru simpozija: The Systems of Museology and Interdisciplinarity.

LITERATURA

- MuWoP br. 1, 1980. (Museological Working Papers), ICOFOM — Statens historiska museum, Stockholm; tematski broj: Museology, science or just practical museum work MuWoP, br. 2., 1981. ICOFOM — Statens historiska museum, Stockholm.
- tematski broj: Interdisciplinarity in Museology.
- Teze o kojima je riječ razrađivane su u kasnijim radovima:
- *Prilog suvremenoj koncepciji muzeologije*, Informatologia Jugoslavica, br. 15 (3—4) 1983, Zagreb.
 - *Collecting today for tomorrow — Criteria for the selection of museum objects and the current constraints that limit the selection*, referat na simpoziju ICOFOM-a »Collecting today for tomorrow«, Leiden, listopad, 1984.; ICOFOM Study Series 6.
 - Doktorska dizertacija *Muzeji, nova tehnologija, audio-vizualna komunikacija*, Univerzitet u Ljubljani, Ljubljana, (u postupku komisije za odbranu)

ABSTRACT

A contribution to a possible definition of museology

T. Šola

The author considers that the texts in the first two issues of MUWOP have made evident the fact that museology is still in the process of establishing itself as a science. Its interdisciplinary character is not yet defined; neither is its scientific field. Consequently, museology has neither an inner coherence, nor its own methodology. The author believes that it is wrong to seek to assert museology as a purely practical discipline, just as it is wrong to insist upon its recognition by institutions of Higher

Education. In the approach to museology, a basic mistake is to orientate museology towards the institution of museum. This link is detrimental to the recognition of the subject as it makes any real definition of a museum increasingly difficult. In the field of the protection and presentation of one's heritage, other institutions, besides museums, exist which also require a theoretical basis. The science that deals with the functioning of museums in terms of technology and methodology could be called museography; the definition of museology should basically be expanded to embrace problems concerning the protection of, and relationship to, one's heritage. By the term »heritology«, mentioned as a short cut, the author intends to stress the necessity of redefining the contents of classical museology. The author considers museology as being a basic condition in the realization of the mission of the museum profession.

U vrijeme sve brojnijih pitanja i analiza, interpretiranja, smisla i značenja muzeologije, te traganja za jedinstvenom definicijom muzeologije (da li je muzeologija znanstvena, ili pomoćna disciplina), i redakcija »Informaticae museologicae« odlučila je pokrenuti diskusiju o toj temi nastojeći time potaknuti i nova istraživanja na tu temu. Istovremeno želili smo dobiti i pregled o obrazovanju muzejskih kadrova na srednjoškolskom i fakultetskom nivou u Jugoslaviji u okviru muzeološkog usmjerenja.

Zaokružena cjelina o problematici muzeologije nije dosegnuta, ali vjerujemo da i ovi primjeri mogu biti osnov — zajedničko polazište za organiziranje jedinstvenog sistema školovanja muzeoloških kadrova na nacionalnom nivou, s jedne strane, i utvrđivanju pristupa muzeologiji kao znanstvenoj disciplini, s druge strane.

Pozivi za sudjelovanje na ovu temu upućeni su predavačima muzeologije na filozofskim fakultetima u Jugoslaviji i Katedri za postdiplomski studij u Zagrebu:

1. *Prof. dr Anton Bauer,*
voditelj Postdiplomskog studija muzeologije u okviru Centra za studij bibliotekarstva, dokumentacije i informacijskih znanosti na Sveučilištu u Zagrebu
Zagreb
2. *Prof. Dragan Bulatović,*
Filozofski fakultet — Odeljenje za istoriju umetnosti
Beograd
3. *Prof. Marcel Gorenc,*
Zagreb
4. *Prof. Đorđe Mano-Zisi,*
Beograd
5. *Dr Ivo Maroević,*
Filozofski fakultet
Zagreb
6. *Dr Sergej Vrišer,*
Filozofski fakultet
Ljubljana

Muzeologija kao nastavni predmet na Filozofskom fakultetu u Beogradu

Đorđe Mano-Zisi,

Beograd

I pored od davnina postojećih crkvenih i velikaških riznica, amaterskih i kolekcionarskih tradicija, privatnih antikvarijata i muzeja na celom slovenskom jugu, — sve do početka XIX veka ne oseća se potreba da se spomenici kulture i prirodne retkosti zaštite naučnom usmerenošću i idejom o nepohodnoj društvenoj brizi o njima.

Živeći dugo, još kroz ceo XVIII vek, u sferi političkih i ekonomskih, ali i duhovnih i kulturnih emanacija, najpre Carigrada, Rima i Venecije, zatim Beča, Budima i Petrograda, tek se tokom prošlog stoieća jedrila, kristalisala samostalna svest naše posebnosti i vrednosti u alpsko-podunavskom i zadransko-balkanskom prostoru. Takva svest nalagala je ne samo patriotsku obaveznu da se starine kao istorijski dokumenti nacionalne prošlosti organizovano prikupljaju, već i potrebu da se umetnički predmeti i spomenici institucionalno zaštite i čuvaju, što je dovelo do stvaranja prvih muzeja u Splitu, Ljubljani, Zagrebu, Sarajevu.

U Srbiji je posle inicijative prosvetitelja Dositeja i pokušaja sa Muzeumom liceuma, u romantičarskoj duhovnoj klimi Društva srbske slovesnosti, a naročito odsudnim zalaganjem Jovana Sterije Popovića, došlo 1844. godine do osnivanja Narodnog muzeja. Sa unapređenjem kulture, razvojem nauke i učvršćivanjem naučnih ustanova pokreću se zakonodavna pitanja i uređenje pravnih normi zaštite kulturnih dobara i prirode. Od osamdesetih godina XIX veka zaslugom Mihaila Valtrovića i Josifa Pančića, a zatim Miloja Vasića i Vladimira Petkovića, utemeljuje se naučno mišljenje o ovoj problematici. Prvi kontakti sa velikim evropskim muzejima i pojava setskih internacionalnih izložbi (u Mančesteru, Londonu, Parizu, Petrogradu i za nas značajne Milenijumske izložbe u Budimpešti 1896. i u Rimu 1911. g.) širili su horizonte naprednih posmatranja. Osjećajne težnje kulturnog zajedništva inspirisale su prve izložbe Južnih Slovena i stvaranje Jugoslovenske umetničke kolonije. Ali vremena su pri tom bila politički burna i ratna, materijalne mogućnosti i kulturne potrebe sredine

još uvek skućene da bi mnoge lepe i korisne ideje našle put do svoga ostvarenja.

Između dva svetska rata porastao je značaj i uloga muzeologije. U celom svetu se probudila svest o strahu i brizi za održavanje spomenika kulture i zaštitu ambijenta prirode, naučnih i kulturnih otkrića, narasla je potreba razvijanja civilizacije i humanosti. U tom pogledu Pariz i Francuska imali su onu ulogu koju će posle II svetskog rata preuzeti Amerika i zemlje zapadne i istočne Evrope svojim izazovima u otvaranju kulturnih vrednosti sopstveonj sredini i svetu. I nas je zapahnula akcija Društva naroda, Office internationale des musées, za približavanje društva poznavanju istina i lepote. Pored velikih internacionalnih i jugoslovenskih izložbi, u Beogradu Narodni muzej i Muzej kneza Pavla održavaju muzejske tečajeve. Osniva se Društvo za zaštitu spomenika kulture, a na Umetničkoj školi se u okviru nastave izlaže osnovna muzeografska problematika. Ali do pravog zaštitnog i muzejskog zakonodavstva, zavoda za zaštitu, formiranje raznih tipova muzeja, matične službe, muzejskog društva, zajednice muzeja i nastave muzeologije dolazi tek posle drugog svetskog rata, u socijalističkoj Jugoslaviji. Stvorenu atmosferu za muzeologiju u celoj zemlji održavaju i muzejska savetovanja, pokretanje stručnog časopisa »Muzeji« (1948) i zbornika »Muzeologija« (1953), brojne izložbe, kao i velike prezentacije jugoslovenske umetnosti u svetu, naročito ona Krležina — fresaka i stećaka u Parizu — (1951) te izložba umetnosti na tlu Jugoslavije (1971) koje su angažovale naš već razgranati muzejski potencijal.

Pedagoške potrebe za jednom humanističkom disciplinom, koja će razmatrati raznovrsne aspekte i potencijale muzejâ, doveli su do uvođenja muzeologije kao nastavnog predmeta na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Od 1948. godine, uz redovne dužnosti u Narodnom muzeju, držao sam predavanja iz muzeologije, prvo kao predmetni nastavnik, a od 1960. do 1972/73. godine kao honorarni redovan profesor. Nastavu su, zavisno od grupe i usmerenja, pratili studenti istorije umetnosti, arheologije i etnologije, od III do VI semetra, četiri časa nedeljno. Posle 1973. godine, kada sam se povukao, umesto stalnog nastavnika predmet su opsluživali predavači sa